

Biblija – strašna kniha

**Wotewr swój ert za němých
a za wěcy wšitkich, kiž wopušćeni su.**

Přisłowa Salomona 31,8

Biblija je strašna kniha. Wona namołwja, chudym pomhać a so za prawo bjezprawnych zasadźować:

„Wotewr swój ert za němých a za wěcy wšitkich, kiž wopušćeni su.“ (Přisłowa Salomona 31,8)

Štóž tutu sadu z biblije chutnje bjerje, je strašnje žiwy. Naš krajny biskop dyrbješe tole nazhonić. Biskop Bilz je lětsa w nalěću łódź žohnował, kotraž ma w nadawku misije Lifeline z. t. w Srjedźnym morju ludźi wuchować, kiž su w straše wo swoje žiwjenje. Tute žohnowanje je wjele wothłosa zbudźilo – přihłosowanje, ale tež znaprěčiwjenje. Při tym činješe tu biskop runje to, k čemuž biblija nas namołwja: Wón wo-

tewri swój ert za tych, na kotrychž nihtó słuhać njecha, kotrychž nuzu nihtó widžeć nochce.

Biskop Bilz steji nětko w kritice – a z nim cyrkej. Praji so, zo čini cyrkej zhromadnu wěc z lěwymi aktivistami. Wona podpěra pašowanje a přesmykowanje a tych, kotřiž na nuzu druhich zasłuža. Skónčnje njeměta so cyrkej do politiki tykać!

To praja ludžo, kotřiž maja w zymje ćopće bydlenje a dosć k jědźi, kotřiž maja chorobne zawěšćenje a samozrozumliwje po wšem swěće jězdza.

To praja ludžo, kotřiž su sami swoju domiznu zhubili a w druhim džělu Němskeje znowa započeli.

To praja křescenjo, kotřiž su hordzi na swoje tradicije a křescanski wječorny kraj.

Mje tute wumjetowanja zadžiwaja. Hdyž biskop Bilz łódź „Rise Above“ za jeje

zasadźenje žohnuje, njeje to žana politika. Kóždemu rozumnemu čłowjekej mělo jasne być, zo njemóže politiske rozrisanje za chudobu a bjezwuhladnosć w mnohich krajach swěta w tym wobstać, zo so wšitkim čekancam zloty přichod w Europje abo w Němskej slubi.

Hdyž naš biskop tajku łódź žohnuje, kiž w Srjedźnym morju ludźi před zatepenjom wuchowa, potom je to wuraz křescanskeje lubosće k blišemu. Tak staji wón znamjo za němých a za dostojnosć slabych.

Samo na sebi čini biskop Bilz to, štož sej mnozy kritkarjo wot njeho a wot cyrkwy přeco zaso žadaja: Wón staji Bože słowo nad politiske zaměry, tež hdyž je to strašne.

Nadžijamy so a modlimy so, zo tajke wuchowanja w Srjedźnym morju bórže wjace trěbne njesu. **dr. Robert Malink**

Pytanje za pokladom

Lube džěci, hdyž swjećimy pola nas doma džěćace narodniny, njesmě pytanje za pokladom falować. Mali hosćo so wjesela, hdyž za pokiwy honja. Druhdy su to z krydu na puć namolowane klóki abo stacije z hódančkami abo wobrazowy puzzle. Na kóncu pytaja wšitcy horliwje za pokladom. Wjeselo je wulke, hdyž jón namakaja a hdyž hladaja, što so w nim chowa. Hustodosć su to stódkosće, lód abo maćke hrajk. Ideja Janka, zo staršej na svojich narodninach tež raz poklad pytaja, so mi derje lubi. Hač drje jeho nan wšitke pokiwy namaka?

Hdyž slyšimy slowo „poklad“, myslimy najskejše wšitcy jako přenje na złoto, slěbro a drohotne debjenki. Poklad móže pak tež něšto cyle drugeho być. Snano namakaće w dowolu při morju rjanu mušlu abo při pućowanju w horach wosebity kamjeń. Tež tajke wěcy móža poklady być. Woni su za namakarja něšto wosebite a jónkrátne. Přeco, hdyž poklad pytaš, dyrbiš so na puć podać. Druhdy namakaš wosebitostku připadnje, ale najhuscíšo maš so napinać

a za njej pytać. To wučinja tež jeje hódnotu. Čim dlěje sy za pokladom pytaš, čim drohotniši wón potom za tebe je.

W bibliji namakamy tež stawiznu wo pokladě. Chcu ju wam raz tak powědać, lube džěci, kaž ja sej ju předstajam:

Muž běži po polu. Tam napadne jemu maćke frinkolenje a wón přepytuje tute městno dokładnišo. Wón so njeje myli! Tu leži poklad! Kak rady by jón wobsedža! Hdyž pak jón

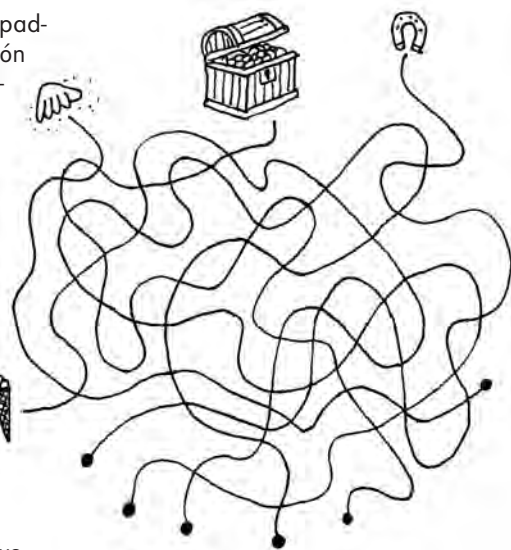
sobu wozmj, potom wón poklad kradnje a je paduch. Tak schowa jón zaso a rozsudzi so polo kupić. Muž pak njeje bohata a jeho pjenjezy nje-dosahaja. Tuž předawa swoje cyle wobsydstwo: dom, skót a meble. Nětko ma dosć pjenjez a móže sej polo kupić. Wón je jara wjesoły. Tón schowany poklad je nětko jeho!

Jezus powědaše tutu stawiznu jako přirunanje. Bože kralestwo je kaž tutón poklad. Pjenjezy a wobsydstwo su jara drohotne, ale hišće drohotnišo je

Bohu slušec. To je najwjetši poklad.

Lube džěci, sym wam hišće maće hódančko přihotowała. Namakaće puć k pokladej? Přeu wam rjane slónčne prózdny a wjele wuspěcha, hdyž za pokladami pytaće, waša

Katja Meyerowa

Namakaće puć k pokladej? Rys.: Katja Meyerowa

Pokiwy

Knižna premjera w Budyšinje

Pod titulom „Was wir in uns tragen“ je nětko w LND wušta nowa kniha spisowacela Křescana Krawca. Jedna so wo němsku wersiju jeho serbskeje publikacije „Sej statok stajili“ z lěta 2018, w kotrejž rysuje

portrety wjacorych serbskich wosobinow z Hornjeje, srjednjeje a Delnjeje Łužicy. Swoju nowu ediciju předstaji awtor štwórtk, 5. awgusta, w 19 hodž. na knižnej premjerje w Smolerjec kniharni w Budyšinje. **LND**

Spěwny wječork w Rakecach

Rakečanska Bjesada přepróšuje pjatk, 6. žnjenca (awgusta), na lětuši spěwny wječork na farskej zahrodze w Rakecach. Po rjanym wašnju chcemy jón zhromadnje z Hodžijskej Bjesadu přewjesć. Wobě wjeselitej so tuž na wjele hosći. Wječork započnje so w 19 hodž.

Günter Holder

Zapokazanje w Dešnj

Na swjedženskich kemšach njedzela, 22. awgusta, zapokaza so Dešnjanska fararka Katharina Köhlerowa jako dušepastyrka za koordinaciju serbskeho wosadneho žiwjenja w Delnjeje Łužicy. Kemše započnu so w 10 hodž. w Dešnjanskej cyrkwi.

Ch. Piniekowa

Katharina Köhlerowa lóni na kemšach w Gołbinje Foto: Ekkehard Köhler

Za serbskim superintendentom n. w. Siegfriedom Albertom

Po pohlětnim čezkim schorjenju bu něhdyši serbski superintendent Siegfried Albert 7. julija w starobje 84 lět na Božu prawdu wotwołany. Po wotchadže serbskeho superintendenta Gerharda Wirtha na wuměnk w léce 1979 bě wón zastojnstwo přewzał, spočatnje komisarisce, wot léta 1984 z powoňanjom.

Ze zasadženjom a wulkej swěru je so Siegfried Albert wěnował džětu w serbskich wosadach. Na dwaceći městnach přepršowaše na serbske kemše a na wosadne popołdnja, zhromadžujo serbskich wosadnych po wšej Hornjej Łužicy.

Dokelž njebě w něhdyšej šleskej cyrkwi hižo serbskeho fararja, docpě wón dojednanje mjez sakskim a Zhorjelskim cyrkwiniskim wjednistwom wo džěle serbskeho superintendenta tež za mjezami sakskeje krajneje cyrkweje. Z tym je so wosebje w Slepjanskej a we Wojerowskej kónčinje wo prawidlowne wužiwanje serbsčiny w cyrkwiniskim džěle starał.

Tež Drježdžanskim Serbam je – wěsty čas jako jenički – prawidlownje ze serbskim předowanjom služil. Wón je z tym, kaž so džensa praji, runje w namjeznych kónčinach serbskorěčne rupy wutworil a zdžerzał.

Nimo teho słušeše k jeho zastojniskim nadawkam rjadowanje konwenta serbskich duchownych a nawod Serbskeho wosadneho zwjazka. Po wotchadže fararja Cyrila Pjecha z Riesy do Berlina přewza tež redaktorstwo serbskeho ewangelskeho měsacnika Pomhaj Bóh, za kotryž spisa njeličomne rozpominanja, nastawki a přispomjenčka.

W léce 1988 dowolichu so jako plód rozmołwow Domowiny ze zastupjerjemi ewangelskeje a katolskeje cyrkweje w Serbach cyrkwiniske rozhlósowe wusyłanja. Dnja 30. oktobra 1988 předowaše wón w přnim nabožnym wusyłanju po žolmach Serbskeho rozhlósa. Z tym přidruži so dalši nadawk: organizacija a nawod ewangelskich nabožnych wusyłanjow.

Po přewróce podawaše wěsty čas nabožinu w Serbskej zakladnej a srjedźnej šuli, kiž bě tehdy hišće na Budyskim Třělnišću zaměstnjena.

Siegfried Albert narodži so 22. měrca 1937 w Zajdowje pola Małeho Wjelkowa. Po wopyće Serbskeje rozšěrjeneje wyšeje šule w Małym Wjelkowje poda so 1955 na studij teologije do Lipska. 1961 woženi so z Annemarie Halkec z Budyšina. Po wikariacie w Bukecach powołaču jeho 1962 jako fararja do Hrodzišća, hdžež so mandželskimaj pjec džowkow narodži. 1981 bu na Michałsku faru w Budyšinje powołany. Strowotnje měješe Siegfried Albert hižo w młodych lětach wšelake nuzy. Dokelž njewidžeše barby, njesmědžeše z awtom jěc. W léce 2002 poda so na derje

Serbski superintendent Siegfried Albert (1937–2021)

Foto: archiw SN

zasluženy wuměnk. Albertec mandželskej bydlestaj w Budyskim starym měsće a so, dalokož strowota dowoli, dale na žiwjenju Michałskeje wosady wobdžělštaj.

We wšitkich lětach zastojnskeho džěla steješe Siegfriedej Albertej jeho mandželska swěru poboku. Wona wukonješe službu katechetki, sekretarki, šoferki, knihownicy a džělaše tež sobu na Pomhaj Bóh. Jimaj bě spoččene, hišće lětsa spočatk meje w kruhu swójby a ze žohnowanjom w Michałskej cyrkwi swój dejmantny kwas woswjećil.

Hišće w poslednich žiwjenskich dnjach přečahnyštaj mandželskaj do hladanskeho bydlenja blisko Budyskeho hroda. Tu

zemřě Siegfried Albert dnja 7. julija po sčerpilwje znjesenej chorosći.

Pohrjebna swjatočnosť bě štwórtk, 15. julija, w Tuchorskej cyrkwi w Budyšinje z chowanjom na Tuchorju. Nimo swójby a džewjeć duchownych wobdžěli so tež mnoho ewangelskich a katolskich Serbow. Jan Malink wuzběhny w předowanju zakorjenjenje Siegfrieda Alberta w pobožnosći krajnocyrkwinskeho zjednocenstwa. Z teho wurosće jeho kruće na Bože słowo zložene wašnje předowanja. Serbske džělo zbudži wšelake dary w nim a woznamjenješe rozšěrjenje nadawkow. Kruće je so Božeho słowa jako zakład cyrkwiniskeho džěla džerzał.

Wopominanske słowa porěčachu Serbski superintendent Krystof Rummel, Michałski wosadny farar Andreas Höhne a Budyski superintendent Tilmann Popp za cyrkwiniski wobwod Budyšin-Kamjenc. Na kóncu swjatočnosće spěwaše so wot Siegfrieda Alberta spisany kěrluš „Knježe, žohnuj nas, hdyž domoj džemy“ (Spěwar-ske č. 175).

Jako Siegfrieda Albertowy naslědnik nic jenož w Hrodzišću, ale tež na Michałskej farje w Budyšinje a w zastojnstwje Serbskeho superintendenta směm jemu wobkrućić njesměrnu džělawosć za cyrkwej a za Serbstwo. Hačrunjež bě serbsčinu hakle na šuli nawuknył, bě jemu tola zasadženje za serbski lud wutrobita naležnosť. W nowym bydlenju dožiwich hišće jeho blyšćatej woči, hdyž smědžach jemu w serbskej řeči Bože słowo prajić. Hišće džěń do swojeje smjerće je sej z mandželskeje julijske wudaće Pomhaj Bóh přehladał.

Mějach w Siegfriedže Alberće sprawnego, wotewrjeného a skromneho sobubratra. Njeh wotpočuje w Božim měrje.

Jan Malink

Chowanje serbskeho superintendenta n. w. Siegfrieda Alberta 15. julija na Tuchorju w Budyšinje

Foto: Hanka Šěnc

Chwačanski farar Wilfried Noack rozžohnowany

Nimale tři lětdžesatki skutkowaše farar Wilfried Noack w Chwaćicach a wokolinje. Wotpowědnje bě cyrkej na jeho rozžohnowanje njedźelu, 18. julija, hač na poslednje městno wobsadźena. Džewjeć duchownych so na swjedženskim začahu wobdžěli, mjez nimi Radworski farar Jakubaš. Farar Malink z Rakec měješe zawodnu liturgiju, farar Noack předowaše, fararka Aechtner z Njeswaćidła běše modlitwu přihotowała a superintendent Popp z Budyšina přewjědže wupokazanje. Chwačanske cyrkwin-ske předstejićerstwo přepoda jako rozžohnowanjski dar hornčerjenu swěćnik z modelom Chwačanskeje cyrkweje.

Po kemšach bě postrowna hodźina, za kotruž bě so mjez cyrkwu a faru małe swjedźenišćo nastajiło. Mnozy so fararjej Noackej za lětdžesatki dołhe džěło wutrobne džakowachu.

Narodźił bě so Wilfried Noack w lěće 1955 w Brězyncy, kotraž słuša do Malešanskeje wosady. W Delnjeje Hórcy a pozdžišo w Chwaćicach chodžeše do šule. Po zakónčenju šule nawukny wot 1972 pjekarstwo w Budyšinje. 1974 džěše na studijne wukublanje za diakonow w Berlinje a Eisenachu. Swoje přenje městno jako diakon dósta w Neudietendorfje. Po nachwatanju

abitury poda so na studij teologije, kotryž 1984 wotzamkny. W samsnym lěće woženi so z Iris rodź. Bertl. Jimaj narodžišćaj so synaj Ferdinand a Florian.

Swoju přěnju wosadu měješe Wilfried Noack w Neuhaus am Rennweg. 1993 nawróći so do Łužicy a přewza farske městno w Chwaćicach a we Łupoji. Přidružichu so wšelake nadawki kaž podawanje nabožiny w Radworju a we Wulkej Dubrawje, přewzaće farskeje zamołwitosće za Malešecy a Hućinu a skónčnje změna do wulkowosady „Haty a hola“.

Ze wšitkimi cyrkwemi, w kotrychž skutkowaše, bě wusko zwjazany. Nastorči a nawjedowaše najwšelakorije wobnowjenske džěła na Božich domach, při čimž tež na serbske tradicije we wosadach džiwjaše. Wuda někotre spisy rodženeho Chwačana Oty Wićaza w němскеj rěči a zešiwkaj wo Malešanskich zwonach a wo cyrkwi.

Na swojim wuměnk, kotryž z 1. awgustom nastupi, wostanje farar Noack z mandželskej na Chwačanskej farje bydlo, dokelž so městno wjace njewobsadži. Chwačanska wosada ma so přichodnje wot Njeswaćidła sobu zastarać. Jako farar je Wilfried Noack serbske ewangelske prócowanja ze sympatiju spěchowal.

Jan Malink

Wučah po rozžohnowanjskich kemšach w Chwaćicach, wotlěwa: fararjej Noack-Chwaćanski a Malink-Rakečanski, sup. Popp-Budyski a fararka Aechtner-Njeswačanska
Foto: Eberhard Schmitt

Rozžohnowanje fararja Matthiasa Gnüchtela na wuměnk

Na swjedženskich kemšach njedźelu, 11. julija, rozžohnowaše Nišćanski superintendent dr. Thomas Koppehl fararja Matthiasa Gnüchtela w Delnim Wujězdze na wuměnk. W swojim předowanju spomni dołholětny wosadny farar na swoje plany w młodych lětach. Sonješe tehdy wo tym, so jako misionar podać do Papuwa-Noweje Guineje. Město teho pak sta so z fararjom w Delnim Wujězdze, hdžež nimale 40 lět skutkowaše. Wot lěta 2005 zastarowaše tež Łazowsku wosadu sobu. Předowanje bě jara wotměnjawe a pozbuđowace, dokelž wědžeše předar wjele podawkow ze swjeho žiwjenja stajić do zwiska z ewangelijom.

Na kóncu kemšow přednjesešćaj zastupjerjej Delnjowujězdžanskeje a Łazowskeje wosady postrow a modlitwu za swjeho fararja. Postrowaj posrědkowašćaj tež knjez Rublack z krajneho zarjada w Zhorjelcu a Udo Witschas, zastupowacy krajny rada w Budyšinje.

Po kemšach při kofejnu na žurli hosćenca „Tři lipy“ dóndže k zajimawym zetkanjam a rozmołwam. Zastupjerjo Ewangelskeho bibliskeho zjednoćenstwa, Hamorskeje gmejny, Delnjowujězdžanskeje wjesneje rady a dalši hosćo přednjesechu postrowy a přepodachu dary. Serbski superinten-

dent n. w. Jan Malink spomni na zhromadne džěło z fararjom Gnüchtelom při serbskich cyrkwinjskich dnjach a dalšich zarjadowanjach we Łazu a w Delnim Wujězdze.

Bě to dostojne a wutrobite rozžohno-

wanje na wuměnk za dołholětneho wosadneho fararja Matthiasa Gnüchtela a jeho mandželsku Veroniku.

Günter Wjenk
z němčiny T.M.

Na kemšach w Delnjowujězdžanskej cyrkwi rozžohnowaše Nišćanski superintendent dr. Thomas Koppehl fararja Matthiasa Gnüchtela a jeho mandželsku Veroniku (wotlěwa) na wuměnk.
Foto: Petra Franke

Dr. Arnoštej Wirthej w Biskopicach k 80. narodninam

Jako bě naš nan, farar Gerhard Wirth, we wójnje, běchmoj z bratrom Arnoštom a macerju na Křižanec statoku w Třělanach pola Budyšina doma. Tam je so Arnošt 8. awgusta 1941 narodził. Třělany, to bě naju raj: Nahladne burske kubło, rjana zahroda z wjele sadowcami, wulka bróžeň poľna worštowaneho žita a słomy, rozteptana pěškowa hromada a po wójnje rjana šwiťa susodźic a Kocorjec džěci na dworje.

Wulke wrota dwora na dróhu běchu zawrjene, hdyž tam hrajkachmoj. Běchmoj škitanaj. Přez taty hladachmoj husto na dróhu. Langec a Bartec konje čehnjechu čězke wozy na pola do Wuričanskeho směra. Widzjachmoj kolonu jatych z koncentraciskeho lěhwa, kiž so na zapad čěrješe, a pozdžišo sowjetskich ludźi, kiž so wot Čerwjeneje armeje wróco do wuchoda honjachu – mnozy z nich do smjerće. Powětr smjerdžeše za nuzu.

Tajke a hinaše wobrazy mi do mysłow přińdu, hdyž na naju bohate džěcatstwo w Třělanach myslu. Arnošt bě a je do džěnsnišeho mój dobroćiwu, njesebičny, wobdarjny, šćedriwy, pilny, wušikny a zlutniwy bratr. Nadosć přiķadow za to mam. Ja jemu njejsym runjeća. Kaj so, zo njejsym jemu přeco dobry bratr by. Ale smój so přeco zaso zblížiloj.

Wjetši džěl swojeho powołanskeho časa džětaše Arnošt jako chirurg w Biskopicach a operowaše jara wuspěšnje škitne žały (Schilddrüse). Chwalachu sej jeho po wšej Źužicy. Měješe kmanosće šefoweho lěkarja, ale njebě ani stronjan ani w stasi, a tak wosta wobľubowany wyši lěkar. Jemu bě to dosć.

Jubilar dr. Arnošt Wirth doma w Biskopicach

Foto: priwatne

Arnošt měješe a ma mnohe zajimy, kiž běchu jemu wažniše hač titule. Wězo čuješe so připóznaty a čěsceny, jako so jemu w lěće 2009 Sakski zasľužbowy rjad přepoda – tež za jeho prócowanja w času přewróta a demokratiskeho hibanja. Skutkowaše lětadoľho jako njestronjan spomožnje za SPD w měščanskej radže Biskopic.

Awtodidaktisce molowaše wšelake motiwy a přiswoji sej wobšěrne znajomosće wo tworjacym wuměstwu. Wuknješe hižo jako džěco klawěr a cello hrać. Rady sym na huslach z Arnoštom na cello hudźi. Nětko zetkawa so z maľym kružkom hudźbnikow pola sebje doma w Biskopicach.

W młodych lětach, něhdže wot 1968 do 1977, přednošowaše Arnošt časćišo na serbskich cyrkwiniskich dnjach wo wšelkich temach, kiž wěru a medicinu zwjazuju. Podawaše Serbam wažne spóznaća a tući rady na njeho sľuchachu. Škoda, zo wjace sľyšeć njeje.

Jara čězko bě za cyľu swójbu, jako syn Matthäus (* 1978), młody diplomowy architekt, w lěće 2010 njenadžicy w Berlinje zemřě. Rany do džěnsnišeho bola. Mandželska, zasľužbna a wobľubowana zubna lěkarka a politikarka dr. Gabriela Wirthowa rodž. Čěslc, měješe swoju praksu w Biskopicach. Džowka Miranka, dr. habil., je mjezynarodnje připóznata wědomostnica na polu chorosće demency a džěľa w Drježdžanach.

Wnučka Arthura (* 2016) ma Arnošt jara lubo, sćerpliwyje so z nim zaběra a ma wjele wjesela z nim. Bohužel trjeba hólčec stajnu medicinisku pomoc. Swójba njese lubeho a cíleho Arthura „na rukomaj“. Bóh dať, zo by so hólcej přez operaciju pomhać móľho.

W poslednim lěće je sej swójba přitwark k swojemu domej natwarić dała. Wjele přemyslowanjow, organizatoriskich džěľow a prócowanjow je Arnošt při tym zmištrował. Budže to rjana domizna swójby džowki a wnučka. Arthur so wjeseli na swójsku stwičku a Arnošt zawěsće na trochu měra.

Přejemy jubilaraj wjeselosć do wutroby, nadžiju we wšelkich wušparanjach a nuzach, měra a dowěru, zo Bože puće skónčnje k dobremu wjeđu, a strowotu w tutym „chorym času“.

Pawoľ Wirth

Marja Henčlowa z Trjebina džewjećdžesatnica

Dnja 12. julija woswjeći bywša Slepjanska kantorka, Trjebinska wjesnjanka a stajnje wjesoľa Serbowka Marja Henčlowa 90. narodniny. Rodžena w Trjebinjce chodžeše wona tam do šule a je pozdžišo w ratarstwu džěľała. Swojej ródnej wsey a Slepjanskej wosadže wosta cyľe swoje žiwjenje swěrna.

Dokelž chcyše wjele ludźi k jubilejce gratulować, mějachu swójbni do toho tójšto rjadować a wothłosować. Koronapandemije dla njemóžachu nažel wšitcy, kiž bychu zbožo přec chcyli, termin w hladarni w Bělej Wodže, hdžež jubilarce wot meje 2020 bydli, dóstać. Při štyrjoch džěćoch, sydrom wnučkach a džewjeć prawnučkach bě hižo swójbny kruh wulki dosć. Tak su so Slepjenjo a Trjebinjenjo wothłosowali.

Slepjanske postrowy posředkowachu tři kantorki, z kotrymiž bě Marja Henčlowa wjele lět doľho programy wuhotowała, jutrowne spěwanje pěstowała, na Serbske

ewangelske cyrkwiniske dny jězdžiła a na serbske wosadne popoľdnja a kemše w Slepom chodžiła. Ze zanjesenymi spěwami dopominachu kantorki-gratulantki na časy, kotrež su so hižo tójšto lět minyli.

Towarstwo Njepilic dwór w Rownom a Slepjanska wosada su swoje zbožopřeća a dary třom serbskim spěwarkam-kantorkam sobu dali. Postrowy Serbskeho kulturneho centruma w Slepom posředkowaše jeho nawodnica.

Nažel njebě wjele chwile za bjesadu. Wšako stejachu zas a zaso gratulanća před durjemi: Trjebinskej džěsci w serbskej drasće z bywšej nawodnicu swojeje pěstowarne a z předsydku tamnišeje Domowinskeje skupiny kaž tež wjesnjanaosta.

Wšitcy gratulanća chcychu so jubilarce za jeje aktiwne skutkowanje za serbskosć džakować.

Manfred Hermaš
z němčiny T.M.

Z Trjebina pochadźaca Marja Henčlowa swjećeše w juliju swoje 90. narodniny.

Foto: Jost Schmidtchen

Dwurěčny spěwnik za Rakečansku wosadu

Kohož to zajimuje, móže so na oficialnej karće serbskeho sydlenkeho teritorija přewědčić: Rakecy slušej do žra serbskeho regiona. Byrnjež je wšudže serbskich napisow na městnych a mjenowych taflach při dróhach a naměstach atd., pytnješ wšedny dzeń mało wo tutej wosebitosci. Tež Bože služby a druhe cyrkwinske zarjadowanja w našej ewangelsko-lutherskej wosadze njesu žane wulke wuwzaće. W druhej połojcy zašeho lětstotka je ličba serbskich kemšow stajnje woteběrała. Na přikład wotmě so kónc šěsćdzesatych lět hišće 23 serbskich kemšow, z teho džesać z Božim wotkazanjom. Wot lěta 1999 mamy ryzy serbske kemše z Božim wotkazanjom jenož hišće na Čichim pjatku a jónu w adwencie.

Wot tuteho časa pak swjeći Rakečanska wosada kermušu prawidlownje z dwurěčnymi kemšemi. A tajke dwurěčne kemše su poprawom dobra wěc. Tež wosadni, kiž serbsčinu jenož mało abo scyła njewobknježa, słyša Bože słowo raz w serbskej rěči. Na ryzy serbske kemše woni njeprjědu, dokelž předowanje a liturgiju njerozumja a njemóža so na modlitwach a spěwanju kěrlušow wobdželić. Tak by so serbsčina w našej wosadze hišće mjenje wužiwała. W zašlych lětach pak wotměchu so pola nas hižo husćišo dwurěčne kemše abo kemše ze serbskim podžělom.

Lětsa wušly dwurěčny spěwnik Rakečanskeje wosady

Jara rjenje by było, hdyž bychy tajke dwurěčne formy w přichodže cyle normalne byli. To rěka tež, zo njetrjebamy za kóždu Božu službu ze serbskim podžělom wosebite łopjena z dwurěčnymi tekstami.

Tak nasta w našej Bjesadze ideja, zo

zběrku kěrlušow, za kotraž němske a serbske teksty eksistuja, zestajimy a jako spěwnik čišćeć damy. Bohudžak njesmy sej předstajić móhli, kak wjele zmylkow je móžnych, hdyž teksty kopěruješ a wotpisaš, a kak drohi čišć tajkeje mateje knižki je. Hewak bychmy radšo dale za kóždu dwurěčnu Božu službu wosebite łopjena přihotowali.

Zo je přihot spěwnika nimale poť lěta dlěje trať, hač smy planowali, njeje so wulce wuskutkowało. Korony dla njesmědžachmy w přních měsacach lěta tak a tak na kemšach spěwać. Přez pomoc gmejny Rakecy, Serbskeho ewangelskeho towarstwa a dalších – tež njeznatych – daritelow smy skónčnje tež dosć pjenjz za naše předewzaće měli. Farar dr. Robert Malink je w Pomhaj Bóh hižo wo tym rozprawjał. Wulka pomoc běše tež, zo su nam přeložerjo a basnjerjo serbskich tekstow Jadwiga Malinkowa, Jan Malink a dr. Fabian Kaulfürst bjez wahanja wužiwanje tekstow dowolili. Člonojo Rakečanskeje Bjesady su wšitkim daritelam a pomocnikam jara džakowni.

Druhi dzeń swjatow smy spěwnik přni raz w Božej službě wužiwali. Wěšće njebě to posledni raz. Je přijomnje, hdyž móža němscy a serbscy wosadni bjez wulkich přihotow zhromadnje we woběmaj rěčomaj spěwać a so modlić. **dr. Günter Holder**

Chronika Michalskeje wosady wobnowjena

Michalska wosada w Budyšinje wobsedźi drohotnu rukopisnu chroniku, kotruž bě 1841 farar Ernst Bohuwer Jakob založil. Wot lěta 1941 wudospolni ju farar Rudolf Lange. Z wulkej energiju pytaše za informacijemi a wobrazami, při tym tež serbske stawizny wosady wobkedžbujo. Mjez druhim zapisa do njeje swoje dopomnjenki na poslednje wójske dny w Budyšinje. Tež další fararjo su swoje dopomnjenki a dožiwjenja zapisali. Za knihu „Michalska w Budyšinje. Cyrkej, wosada, wsy“, kotraž wuńdže 2019 składnostnje 400lětneho wobstaća wosady, bě so wjele materiala z chroniki wužiwało.

Po woswjećanju jubileja da wosada chroniku znowa wjazac. Džěta wukonješe knihiwjazarnja Schneider w Budyšinje. Trizwjazkowa chronika je nětko po historiskich přikładach do kože wjazana a skića městno za dalše dodawki. Financowanje wuporjedenja přewza žónska služba w Budyšinje a maćerna služba w Dobruši. **Jan Malink**

Budyski knihiwjazar Hartmut Schneider (naprawo) přeprawa fararjej n. w. Janej Malinkej 1. julija tři znowa wjazane zwjazki chroniki Michalskeje wosady. Foto: Michalska wosada

Hnadny kwas Latkec mandželskeju w Přiwćicach

Před sydomyšesat lětami, 8. julija 1951, bě farar Pawoł Albert-Malešanski Marku rodź. Běrkec z Plusnikec a Kurta Latku z Přiwćic w Malešanskej cyrkwi wěrował. Po kwasu wobhospodarištaj ródnu žiwnošć mandželskeho w Přiwćicach. 1955 narodži so jimaj syn Gottfried, 1958 džowka Margit a 1966 syn Günther. Prawidłownje wopytowaštaj kemše w Budyšinku a Poršicach a jězdžeštaj na serbske cyrkwinske a kublanske dny.

Jako posledni w Přiwćicach podpisa Kurt Latka 1960 zastup do prodrustwa. Počasu so z nowym połoženjom wotnamakaštaj, zasadźuju swoje mocy na wuwice ratarstwa pod socialistiskimi wobstojnošćemi. Swój přeni zhromadny dowol měješe swójba 1974 w Rudnych horach, štož bě tehdy za wšěch wulki wjeršk.

Přez lětdžesatki bě Kurt Latka člon cyrkwinskeho předstajerstwa w Budyšinku. Zo je tamniši Boži dom docyła wobnowjena drohočinka wjesneho baroka w Hornjej Lužicy, ma so jeho wobstajnemu prócowanju džakować. Wón wědžeše wosadu a prodrustwo za tute předewzaće zahorić.

Wot 1974 hač do 1996 zastupowaše

Kurt Latka ewangelskich Serbow w synodze sakskeje krajneje cyrkwy. Dlěje hač lětdžesatkaj je dwójce wob lěto do Drježdžan na dołhe posedženja jězdžił a so za prawy puć cyrkwy zasadźował. Po politiskim přewróće zarjadowaše mnohe pomocne jězby do wuchodneje Europy, wo kotrychž je husćišo tež w Pomhaj Bóh rozprawjał. Hač do njedawna bě zastupjer wosady w Serbskim wosadnym zwjazku.

We wšitkich lětdžesatkach steješe jemu mandželska swěrnje poboku a zmóžni jemu tak wšitke tute předewzaća. Mjeztym je so swójbje wosom wnučkow a sydow prawnučkow přidružiło.

Pjatk, 8. julija, woswjećištaj mandželskaj ze swójbnymi žadny jubilej hnadneho kwasu w Budyšinskej cyrkwi. Pozawnowy chór wobrubu dwurěčnu swjatočnosť. Serbski superintendent n. w. Malink předowaše serbsce a němsce wo kwasnym hrońu „Ja sym winowy pjenk, wy sće hałuzy. Štóz we mni wostanje a ja we nim, přinjese wjele ploda; přetož bjeze mnje njemóžeće ničo činić.“ (Jan 15,5) Wón wuzběhny plody w žiwjenju mandželskeju, ale tež dawarja wšeho žohnowanja. Jezus Chrystus,

Mandželskaj Marka a Kurt Latkec z Přiwćic na swojim hnadnym kwasu w Budyšinskej cyrkwi

Foto: Jan Malink

kotryž přez swoje słowo hałuzam winoweho pjenka žiwjenje dawa, njech mandželskeju dale přewodźa tu na zemi a skónčnje tež do wěčnosti.

Jan Malink

Znowaposwjećenje swjateho křiža w Słonej Boršći

Wosebje přez iniciatiwu Budyskeho měšćanosty dr. Roberta Böhmera a Manfreda Kieschnika, kotryž jako předstajer wjesnu radu w Słonej Boršći a Bolborcach nawjeduje, móžachu pjatk, 25. junija, wobnowjeny křiž wosrjedź Słoneje Boršće swjatočnje znowa poswjećić. Na małej ekumeniskej nutrnošći předowaše farar Michałskeje wosady Andreas Höhne wo symbolu křiža a našeje nadźiji přez křesćansku wěru. Budyski tachantski farar Wito Scapan poswjeći na to znowa stary křiž z lěta 1902 ze serbskim napisom: „Jězuso, smil so“. Serbski superintendent Krystof Rummel wobdžěli so ze serbskim čitanjom ze scěny pola Jana, hdžež Jezus wo sebi samym praji: „Ja sym puć a prawdosć a žiwjenje; nchtó njepřindže k Wótcej chiba přez mje.“ (Jan 14,6) Kónčnu modlitwu přewzaštaj dr. Böhmer und Manfred Kieschnik wotměnjejo němsce a serbsce.

Njeh dopomina tuón rjany křiž wjele ludźi – wobydlerjow, hosći a putnikow na puću do španiskeho Santiago de Compostela – na srjedźišću našeje wěry Jezusa Chrystusa.

Krystof Rummel

Z dwurěčneje ekumeniskej nutrnošću móžachu 25. julija w Słonej Boršći restawrowany swjaty křiž znowa poswjećić. Křiž bě gmejna w lěće 1902 postajila, po tym zo bě anonymny wobydler pjenjezy za to darił. Nimo hudźbnikow so něhdže polsta wobydle-

rjow na swjatočności wobdžěli: Němcy a Serbja, křesćenjo a njekřesćenjo, katolscy a ewangelscy.

Słona Boršč ma dołhu ekumenisku tradiciju. Tež ewangelscy wjesnjenjo běchu katolskemu tachanstwu poddani. Tehodla křičijachu swoje džěci a wěrowachu so hač do 19. lěstotka w katolskej cyrkwi Našeje lubeje knjenje w Budyšinje – mjez nimi tež moji prjedownicy.

Słona Boršč je wot lěta 1999 měšćanski

džěl Budyšina. Křiž steji na měšćanskej ležownosći. Tehodla je so město Budyšin na próstwu Słonoborščanskeho domizneho towarstwa wo wobnowjenje postaralo. Budyski měšćanosta Robert Böhmer je w narěči na wuznam křiža za naš čas pokazal. Po nutrnošći je měšćanosta wobdžělnikow na bohatu swačinu přeprošyl. Při tym bě skladnosť k dobrym a zajimawym bjesadam.

Gerat Krawc

Znowaposwjećenje swjateho křiža z lěta 1902 w Słonej Boršći

Foto: Carmen Schumann

Leži naš přichod w syći?

„Naš přichod leži w syći!“ – to sym před dlěšim časom słyšať. Měnjene bě, zo so přeco wjace informacijow a poslužbow přepołoži do interneta, do swět wopřijaceje syće „world wide web“. Štóž chce na živjenju wobdžěleny być, dyrbi přistup k internetej měć, hewak je za njeho wšo wjele bóle wobčežne a wobužne. Sam to na sebi pytnu, kak přeco wjace wěcow z interneta wužiwam, abo tež, kak sym džen a bóle nuzowany, internet wužiwać. Na přepołoženju a přenjesenju analognych formatow do interneta su tež Serbja wobdžěleni. Sym so prašať, kajke serbske poskitki sam wužiwam a što mi to přinjese. Do mysli přińdžechu mi scěhowace serbske poskitki:

Hdyž pisam serbske teksty na kompjuteru, nastaju sej na kóncu **prawopisnu kontrolu**, kotraž wuzběhuje móžne zmylki a namjetuje polěpšenja. Nětko mam so

hnjechu“ prawe. To dže spěšnišo hač dotal z gramatiskimi tabulemi w słownikach. Móže so tež němske słowo zapodać, potom so spěšnje němsko-serbski słownik woćini.

Na stronje soblex pokaza so tež na stronu **sotra**. To je přeložerka mjez serbskej a němskej rěču. Zapodam serbsce spočatk 23. psalma: „Knjez je mój pastyr, na ničim nuzu njezměju.“ Sotra potom spěšnje přeloži na scěhowacy tekst: „Der Herr ist mein Hirte, an nichts Not werde ich.“ Přeložek je chětro posłowny a njespóznaje hišće, zo by so słowo „njezměju“ prawje přeložić dyrbjało z „werde nicht haben“. Hdyž zapodam němski spočatk psalma: „Der Herr ist mein Hirte, mir wird nichts mangeln.“, potom dóstanu tutu serbsku sadu: „Knjez je mój pastyr, mi ničo mangeln.“ Tola sotra mi němske słowo man-

stwa tež naše spěwarske a lekcionar digitalnje přistupne.

Na stronach Serbskeho instituta wužiwam **serbsku bibliografiju a katalog**, hdyž pytam za serbskimi knihami a nastawkami. To kusk traje, doniž jej na institutnej stronje njenamakam, ale skónčnje stronje tola mam. Pola někotrych starych knihow je připisane „Digitalisat“. Potom trjebam jenož kliknyć a mam knihu na wobrazowce. To bě za mnje w času korony jara wužitne, hdyž bě biblioteka zawrjena. Móžach stare serbske knihi a akty doma čitać. Institut džěta z mocu na digitalizowanju swjeho archiwa a swojeje biblioteki. Při tym so wězo prašam, što so stanje, hdyž je wšo dodigitalizowane. Snadž potom hižo telko bibliotekarkow a archiwowych sobudžělačerjow njetrjebam, ale jenož hišće hladarjow digitalizowanych datajow. Znajmjeńša je derje, zo je wjele z našeho staršeho pismowstwa džak prócowanjam Serbskeho instituta w syći přistupne.

Njedawno mi něchtó praješe, zo mamy jara dobre programy za nawuknjenje serbsčiny. Pytach za stronu a namakach **www.sorbischlernen.de**, hdžež su wšelake poskitki wopisane. Rozsudžich so pohladac do programa „krok po kroku“, štož je zwučowanski program za hornjoserbsčinu w hornjoserbskej rěči, potajkim za tych, kiž rěč hižo móža, ale chcedža swoje znajomósce pohłubić. Myslach sej, zo wobknježu serbsčinu dosć derje, ale hdyž dyrbjach spěšnje prawe duale tworjeć, přisadźich někotre dypki, dokelž wupytach wopačne formy a dokelž časnik přespěšnje běžeše. Snadž pozdžišo dale wuknu, sej prajach, hdyž so zaso deščuje. Na kóždy pad maja programy Witaj-centruma wuběrny přewidnu grafiku a su derje natwarjene.

Zajimawa funkcija w interneće je **tekstowy korpus**. W „dotko“ su zapisane wšitke delnjoserbske słowa a sady, w kotrychž so pytane słowo wužiwa, w „hotko“ wšitke hornjoserbske słowa. Zapodało je so do korpusow njesměrnje wjele tekstow z nowinow, z literatury a z cyrkwy, mjez druhim tež naš lekcionar. Na probu zapodach do „hotko“ słowo „Měrjow“ a dóstach džesać přikładow, hdžež je so tute słowo wužiwało. Je to mjeno wsy, kotraž němsce Melaune rěka a wuchodnje Wósporka leži. Najaktualniše přikłady k Měrjowej pochadžachu z pućowanskich rozprawow, kiž bě dr. Helmut Jenč w Předženaku wozjewiľ. Što je bóle prawe: internetowe strony abo internetne strony? Skoku hladam w **hotko**. Tam steji dwanaće přikładow za słowo internetowe, ale 89 za internetne. Tuž drje so w blišim času poslednja forma jako ta krótsa a husćišo wužiwanja pola Serbow přesadzi.

Dale ma so spomnić na internetne strony towarstwow, wosadow a institucijow, ⇨

Zwučowanski nadawk w internetnym programje „krok po kroku“ za skrućenje serbsčiny

Screenshot: Jan Malink

rozsudzić, što přiwozmu a što nic. Dyrbu prawopis tola tak někak znać, zo bych so prawje rozsudziľ. To poměrnje derje dže, tak zo su teksty po kontroli woprawdže polěpsene. Zwučaham někak 95 procentow wšěch swjoch pisanskich zmylkow, štož je wulke polěpšenje porno přehladanju po starym systemje. Jenož wšelake participy, kotrež sym prawje pisať, kontrola kóždy króć jako dwělomne woznamjenja, na přikład ma „spadana chěža“ zmylk być, mjez tym zo je „spadany dom“ přeco prawy. To so zawěsće hišće sporjedzi.

Dale wužiwam internetny słownik **soblex**. Tam zapodaš serbske słowo a dóstanješ němske přeložki. Jara praktiska je funkcija „flex“. Nětko widžiš tabulki ze wšěmi móžnymi deklinowanymi abo konjugowanymi formami pytanego słowa. Hdyž na přikład njewěš, hač je prawe „woni čehnjechu“ abo „woni čahnjechu“, tak ci soblex hnydom pokazuje, zo je „woni če-

geln woznamjeni a wjedže mje spěšnje na němsko-serbski słownik. Ta wěc ma přichod, hdyž su tež tu hišće polěpšenja móžne. Mjeno **sotra** je nastalo ze skrótsenki jendželskeju słowow **sorbian translator** a je hnydom tež pomocliwa serbska sotra, kotraž pomha, hdyž dyrbiš něšto přeložić.

Husto du tež na strony Serbskeho ewangelskeho towarstwa. Nic zo bych tu hesło dnja čitať, za což wšak mamy knižku. Tam pak namaka so pod rubriku datajow **Pomhaj Bóh – bibliografija** móžnosć, starše lětniki Pomhaj Bóh spěšnje přehladać. Zapodam na přikład „Gerhard Wirth“ a hižo namakam syľu přinoškow z jeho pjera abo wo nim. Móže pak so tež na přikład „Wuježk“ zapodać a podadža so wšitke nastawki wo Wuježku pola Bukec a wo Wuježku pola Wósporka. Kliknješ na nastawk, a hižo so wotpowědne čisło Pomhaj Bóh woćini a móžeš čitać. Mam to za jara dobru wěc. Nimo teho su na stronje towar-

⇒ kotrež su zdžela serbske. Štóż chce poskitki serbskeho rozhlósa wužiwać, móže to tež w Americce abo Awstralskej přez wužiwanje serbskich stronow MDR a RBB spěšnje činić. Leksikon **Wikipedija** ma wjele serbskich artiklow. Mamy jako Serbja mjeztym wjele serbskich poskitkow w syći, z kotrychž wulki džěl najskej ani njeznaju. Za geografiske karty w interneće eksistujetej dwaj poskićowarjej, Google-Maps a OpenStreetMap. Zapodam w GoogleMaps Měrjow, tola wón serbsce njerozumi. To samsne w OpenStreetMap ma hnydom wuspěch: Widžu na wobrazowce wjes Melaune. Serbja su tutu swobodnu službu ze wšěmi trěbnymi serbskimi mjenami zastarali.

Hdyž na swoje serbske internetne wopyty zhladuju, móžu prajić, zo jedna so wo zmysłapólne pomocne poskitki. Džak słuša wuhotowarjam a hladarjam stronow! Tak kaž su Serbja po wunamakanju knihićišća w 16. lětstotku přenje knihi dóstali, tak so nam nětko nowy medij z nowymi šansami wotewri. Wězo ma internet tež negatiwne scěwki. Mjezyčłowjeske kontakty hižo njejsu w tej měrje trěbne kaž prjedy. Njetrjebam do biblioteki po knihi hić. Njedyrbju so teho abo tamneho woprašec abo zawolać, kak so serbske słowo pisa. Wuknyć móžu sam při wobrazowce, wučerku njetrjebam.

Leži přichod w syći? Za wjele naležnosćow zawěsće. Budže so na kóncu wšo

přez internet rjadować? Rěči so wo kumštnej inteligency, kotraž snadź jónu přewozmje rjadowanje wšeho a wšitkeho. Ja sej njemyslu, zo k temu dóndže. Na zakładze křesćanskeje wěry móžemy poměrnje wěsće prajić: Přichod njeleži w syći, ale w Božej ruce. A dokelž je wón čłowjeka stworił k swobodze, wostanje wón króna stwórby a knjez nad wšej kumštnej inteligency. A dokelž je Bóh čłowjeka stworił k zchromadnosći, so tež přichodnje mjez sobu trjebamy. Kontakty so měnjeja, snadź tež redukujaja, ale wone wostanu trěbne kaž wšedny chléb. Digitalizacija ma ludžom slůžić a nic jich wobknježić.

Jan Malink

Čitanje z dr. Křesćanom Kessnerom w Hodźiju

Wutoru, 6. julija, předstaji dr. Křesćan Kessner w Hodźijskim kantoraće swoju knihu „Swjate su mi twoje hona – Heilig sind mir deine Fluren“. Přeprošenje na čitanje bě nimale štyrceći wopytarjow scěhowało – Němcy a Serbja, katolscy a ewangelscy.

Dr. Kessner bydli w Lohmenje w Sakskej Šwicy a džěta jako psycholog w Drježdžanach. W swojim powołanju je wón na znateho šwicarskeho psychologa a založerja analytiskeje psychologije Carla Gustava Junga (1875–1961) orientowany. Wotrostl je zwonka serbskeho rěčneho ruma, ma pak zdžela serbskich prjedownikow. Jako mlody muž měješe na chórowym koncerće Kocoroweho „Nalěca“ swoje přenje intensiwne zetkanje ze serbskej rěču a hudźbu. Zacišć bě tak hluboki, zo so wón hnydom rozsudži, serbsku rěč nawuknyć a sej serbsku kulturu wotkryć. Mjeztym haji hižo lětdžesatki intensiwne kontakty do Serbow.

Něhdže džesat lět chodži tež z mandželkej na serbske bohoslužby w Hodźiju.

Předstajena kniha je wuslědk dołheho pytanja za tym serbskim. Němsce spisana ma tež Njeserbam we Łužicy a zwonka njeje pomhać, serbskosć zapřimnyć a zrozumić. Po zawodze pisa awtor najprjedy powšitkownje wo Słowjanach w Němskej a wosebje we Łužicy. Potom scěhujaja mnohostronske a wobšěrne předstajenja k fenomenu serbskeho žiwjenja a serbskeje kultury a prócowanja k jeju wuchowanju a spěchowowanju w stawiznach a přitomnosći. Na kóncu knihi dóndže awtor k tróštnemu zwěsćenju, zo ludžo z přiběrajej globalizaciju awtomatisce bóle za swojskim pytać započnu a zo ma z tym tež to serbske swój přichod.

Na spočatku přednoška rozložil dr. Kessner swoje „serbske wuwice“ a předstawiznu nastaća knihi. Po tym čitaše nětkotre wurězki z njeje. Při tym rozložil wusku

zwjazanosć mjez nabožnym a narodnym, kotraž je w Serbach wosebje sylna. Za čas čitanja dóndže wospjet k wuměnje mysłow mjez awtorom a připošluharjami.

K zakončenju čitanja spěwachmy zhromadnje kěrluš „Na njebju mēsačk chodži“. W třećeje štućce rěči basnik wo bohužel husto so jewjacej situaciji, zo my ludžo z njewědy wěcy wusměšujemy, sej je njewažimy abo je zaničujemy. Kniha móže pomhać, njewědu wo tym słowjanskim a serbskim přewinyć, a mēta tehodla po možnosći wjele čitarjow namakać.

Za přednošk džakowachu so připošluharjo dr. Kessnerje z přikleskom a wulkim kwěcelom lětnich kwětkow.

Zo kniha swój zaměr, zwonkastejacym žro serbskosće zbližić, spjelnja, wo tym swědča słowa doholětnjeje Hodźijskeje cyrkwinskeje předstějicěrki. Wona praji: „Jetzt habe ich begriffen, was das Sorbische wirklich ist.“

Gerat Krawc

Přednošowar dr. Křesćan Kessner z Lohmena (nalěwo). Na přednošk móžeše Serbski superintendent Krystof Rummel nimale štyrceći wopytarjow w Hodźijskim kantoraće witać.

Foće: Měrćin Krawc

Jurij Brósk: Dopomnjenki na mlode lěta (11)

Mój Damaskus!

Wutoru, 9. apryla 1850, jědźech z lubej mačerju rano zahe z póstom do Žitawy. Pruwowanje wobstach hubjenje, tak zo mje jako poslednjeho do kwarty přiwzachu, hačrunjež běch hižo w Budyšinje poľdra lěta tutu rjadownju wopytał. Mojeho młódshego bratra Božidara běchu w Budyšinje hižo do tercije přesadźili.

W sylzach prošach mać, zo njech mje zaso sobu domoj wozmjé. Hłuboko so kajo a hórko plakajo nimale cytu nóc bjezsparny swoju wutrobu před Bohom wolóžich: „Mój hrěch je přewulki.“

Nazajtra, 10. apryla, rozžohnowach so wot lubeje mačerje. Nawječor džěch won před město, zo bych so wuplakał. Wječor pisach lubemu naněj a lubej mačeri, zo njech po mnje přiidźetaj a ze mnu činitaj, štož chcetaj, a prošach jeju nutrnje wo wodaće. Wšědnje zdychowach a plakach a modlach so klečo, štož z teho časa w kóždej nuzy a stysknosci činjach – a husto krasne wušyšenje namakach.

Prěnju njeđzělu w Žitawje džěch kemši do klósterskeje cyrkwy. Dokelž njemóžach so z luteho styskanja a dušinych bolosćow změrować, wotjědźech za pjenjezy, kotrež běch za swoje wudawki dóstał, w 11 hodź. do Budyšina.

Zo njebych žanych znatych zetkał, kradnjech so po wokoľopučach na Budestečansku dróhu. Při přenjeje koliznje (Rundteil) džěch do pobóčnych kerkow a padnych na kolenje, zo bych swoju čwělowanu wutrobu wusypał. W Hajnicach wotbočich k sprjewinemu mostej a dóndžech k farskej zahrodže, hdžež moji bratřa a moje sotry hrajkach, ale mje njewuhladachu.

Nětko kradnjech so do domu a hladach z woknom hornjeje komorki. Hdyž Božidar ze sotromaj Lauru a Theklu před durje stupi, zawoľach na nich, přez čož so jara wustróžichu. Na to přiidźeštej tež mać a sotra Angelika. Hdyž so nan přidružiči, njemóžach z luteho plakanja ničo rjec.

Lubej staršej mi lubosćiwje přirěčowaštaj a mje změrowaštaj, tak zo začuwach zaso lóšt a zmužitosć, so z pilnosću do džěta dać. Potom praji dušny nan: „Sy mi pisať, zo njesměm će zastorčić. Kotry nan by to zdokonaľa? Lubujemoj će kaž wšě tamne swoje džěči.“ Tak troštowaštaj a pozbudžowaštaj mje lubaj staršej, byrnjež jeju lubosće hódny njebyť.

Hižo hodžinu pozdžišo jědźech z mačerju do Budyšina a dale do Žitawy. Wutroba bě mi lóša, po tym zo běch wodaće namakał. Wjesoly so hišće samsny wječor do wuknjenja dach.

Česke styki

Přez Straku, syna ewangelskeho duchowneho w Kovanecach pola Mladeje Bolesla-

vy, zeznajomich so z českej řeču. Mój zajim hišće přiběraše, hdyž započachu 10. junija 1850 napřečo mojej pensiji wurumowac pódlansku rumnosć dotal wot českich eksulantow wužiwanje cyrkwy, w kotrejž bě hišće njedawno farar Borot česce předowať. Při tym zeznach tež zahrodnika Moráweka, potomnika českich eksulantow, kotrehož potom husćišo wopytowach a kotryž we mni zajim zbudži za jeho slědženja k stawiznam Žitawy a wokolinu.

Zo serbsku řeč njebych zabyť, pisach swój džěnik stajnje serbsce.

Pjatk, 26. julija, wopyta mje bratr Božidar ze swojim přecelom Heydu a zdžěli mi, zo je jemu luby nan pjenjezy sobu dať, kiž směmy za krótkte pućowanje do českich

11. septembra dóndže powěsć, zo so w Budyšinje tyfus šeri a zo staj sotra Ida a bratr Božidar schoriľoj. Z Lipska bě do Budyšina k swojim přiwuznym přijěta knježna, zo by tam knježacej cholerje wučekła, a wona bě přenja, kotraž w Budyšinje na tyfus zemřě. Před Bohom njeje čekanja hač jenož k njemu!

Njeđzělu, 15. septembra 1850, dóstach zrudžacu powěsć wo smjerći swojeje lubeje dušneje sotry ldy, kotraž bě 13. rano w 1 hodź. zemřěta. Začuwach hórku ból. Ida bě mje tak husto w Budyšinje pokojiła, wšako tehdy hišće njeběch pytať a namačkať pokoj w Božim słowje. Póndžzělu wotjědźech do Budyšina, njesmědžach pak bratra wopytať. Mać a sotry mje plakajo wi-

Žitawa srjedź 19. lěstotka

Repro: SKA

horin wužiwać. Njeđzělu rano zahe so z wjacorymi přecelami na swój wulět podachmy, z kotrehož so štwórtk, 1. awgusta, přez Rumburk do Budestec na prózdnju wróćichmy. Přišedši popoľdnju domoj, džěchmy k naněj na polo so jemu podžakować a wo dožiwjenym rozprawjeć.

Na prózdninach

W prózdninach mějachmy wjele wopyta w Budestecach. Na wuchodžowanjach nam nan wjele ze zańdženosće powědaše.

5. awgusta 1850 powita nan skrótka w serbskej a němskej řeči ze Šěrachowa přijěduceho krala Bjedricha Awgusta, mjeztym zo wutworichu šulske džěči spalěr wot cyrkwy hač k farje.

17. awgusta sydachu na rozžohnowanje twarohowe kulki z mlokowym wusmužom!

Zaso šula

Póndžzělu, 19. awgusta 1850, so šula zaso započa. 25. awgusta dokónčich swoje 17. žiwjenske lěto a džakowach so z cyteje wutroby Bohu za jeho hnadne wjedženje a prošach nutrnje wo jeho pomoc.

tachu. Kak hórko zaplaknych, hdyž wuhladach lubu ldu w njewjesćinskej pyše na marach! Z tyšnej, wurudženej wutrobu so do Žitawy wróćich. K swojemu změrowanju spytach serbske hrónčka basnić.

Sobotu, 28. septembra, bě kónc šule. Běch drje so we wukonach polěpsit, ale do tercije mje hišće njepřesadžichu. Bych to docpěť, hdyž so njebych běžnje z hinašimi wěcami zaběrať. Wěnowach přewjele časa serbsčinje a pod wliwom Straki, jeho přecela Boreckeho a potomnika českich eksulantow Moráweka tež česčinje. Přewjele časa naľožowach tež za swój serbsce pisany džěnik.

Lěto 1851

Zeleny štwórtk 1851 běžach najprjedy z přecelom hač do Eibauwa a potom sam dale domoj na prózdniny. Při krasnym jutrownym wjedrje so hač do połnocy wuchodžowachmy z nanom abo mačerju abo bratrami a sotrami po zahrodže a po słowčinowej aleji. Krasnje! *Teksty wubraťa a přeložiča Trudla Malinkowa Pokročowanje slěduje*

We Wojerecach a na Horach Serbski domizniski dzeń swječili

Na baju „Lutki“ dopominaše Jan Malink w swojim předowanju na kemšach na Serbskim domizniskim dnju. Z wulkim kamjenjom chcychu něhdy lutki wulki zwón we Wojerowskej Janskej cyrkwi rozrazyc. Přewótře, přecuzo bě zwonjenje za nich. „Tola lutki njesu to docpěli“, praji superintendent na wuměnk a pokaza na stawizny: „We Wojerecach njebě misija z mječom. Z twarom cyrkwe so křesćanstwo poněčim a měrliwje přesadzi.“ To je tež poselstwo lubosće Jezusa. Wona ma do wutrobow přeńć. „Jezus je mjez nami. Nic jenož jako duchowna mysl, ale cyle konkretnje w słowje, w sakramenće křćeńcy a Božeho wotkazanja. A wón přilubi: Hlejće, ja sym z wami wšitke dny do skónčjenja swěta“, citowaše Jan Malink bibliske hrono Matej 28,16–20. Předar podšmórny: Křesćanstwo njeje moraliska teologija, křesćanstwo je přeprašenje za swobodu w lubosći.

Ze serbskimi kěrlušemi přewodžeše chór Židžino pod nawodom Kerstin Lieder kemše.

Po kemšach podachu so sobustawy drastowych towarstwow z štyrjomi kremserami na Hory. Po puću w Židžinom sej wobdźělnicy radostnje při wjesnej lipje zarejowachu. Rakečanscy dujerjo jich hudźbnje přewodžachu.

„Domizniski dzeń – to je za mnje ludźi w serbskich drastach widjeć, swjedžensku atmosferu začuwać, so dopominać na swójske korjenje“, měnješe Jacqueline Bramborg (49) z Němcow. Lipsčanka je so do serbskeje swójbny wudała. Tak su jej tradicije a wobstajnosć jara wažnej. W léće 2007, při pohrjebje prawowki, zhoni wona, zo pochadžeše jeje pradžd z maćernej strony z Lužicy. Domizniski dzeń, tak Jacqueline Bramborg, dopomina na tute korjenje. „Skónčnje móžemy so zaso zetkać. Samotnosć, izolacija a njewěstosć su wulke. To čuju kóždy dzeń na džěle. Tehodla je wažne, zo mamy městna zetkawa-

Bože wotkazanje na kemšach Domizniskeho dnja we Wojerowskej Janskej cyrkwi swječeštaj sup. n. w. Jan Malink (nalěwo) a farar Stefan Reichelt z Blunja.

nja kaž Domizniski dzeń. Styska so nam za normalitu.“

Na normalitu nadžija so tež Jörg Redlich (66), cyrkwinski chronist w Blunju. Jeho staršej měješaj serbske korjenje. „Mać chodžeše hač do přechńjenja 2012 do starownje hišće wšednje w drasće. Wona móžeše hač do wysokeje staroby serbsčinu znajmjeńša rozumić“, praji Blunjan. Na Domizniskim dnju móžeja ludžo wjesnu zhromadnosć wosadow Wojerocy a Halštrowska hola nazhonić. Jörg Redlich skutkuje sobu w přihotowanskim kruhu. Wón angažuje so tam předewšěm ze solidaritu z hižo 86lětnym Serbom Helmutom Kurjom z Blunja.

„Domizniski dzeń je jedna z mało možnosćow, sej serbsku drastu zwoblékać. Zetkamy Serbow z druhich wosadnych wsow. Znajemy so drje, tola runje w času pandemije njesmy so tak doho widželi“, powědašaj mandželskej Christa (70) a Dieter Stoppel (72) z Małych Horow. Džěd Dietera Stoppela bě kowar na Ho-

rach, pola njeho bě jako džěčo husto był. „Mój džěd rěčeše wjac serbsce ze mnu hač mojej staršej“, wón powěda. „W šuli smy drje serbsce wuknyli, tola njesmy serbsčinu we wšednym žiwjenju naložowali. We wsy bě přeco mjenje maćernorěčnych.“ Nětko wuknje wón serbsce w rěčnym kursu pola Brigitte Räßler. To njebě 2020 móžno dla korony. „Nadžijamy so, zo lětsa zaso startujemy.“

Cyle nowy bě Domizniski dzeń za Torstena Nusa a Karinu Gumpert ze Spal. Wobaj bydleštaj prjedy w Choćebuzu a staj so do Spal woženitoj. „Wobydlerjo su naju wutrobnje a wotewrjenje witali“, powědašaj wonaj na Domizniskim dnju. Dzeń woznamjenja jimaj hajenje swójbnej tradicije a zhromadnosće. Mandy Nusa, mandželska Torstena, powědaše wo swojej wowce Anna Nusa (81) w Spal, kotraž ma serbskich přjedownikow. W džěcatstwjě rěčeše Anna Nusa doma hišće serbsce, pozdžišo nic wjac. Wnučka Mandy, mandželski Torsten, Karina Gumpert a džěci Lucy Nusa (7) a Hannah Gumpert (6) džěchu na Domizniskim dnju w swjedženskej Wojerowskej drasće kemši.

Na Horjanskej nawsy knježeše připołdnju a popołdnju wjesoła zhromadnosć. Pěstowarnja „Lutki“, kiž je w nošerstwjě gmejny Halštrowska hola, zwjeseli wšěch z małym programom ze spěwami, hrónčkami a rejemi. W hosćencu „K lipje“ měješe LND knižne blido ze serbskej literatury. Wotewrjenej běštej tež Patokec bróžeń a Zscheschangec mały burski muzej. Z krótkim postrowom předstaji so nowy Serbski superintendent Krystof Rummel z Hodžija. Pisomny postrow bě posrědkował bywši Wojerowski farar Joachim Nagel.

Na kóncu lečachu powětrowe balony w serbskich barbach do njebja z postrownymi kartkami ze Serbskeho domizniskeho dnja 2021.

Andreas Kirschke

Wjesoła nalada knježeše připołdnju a popołdnju na Horjanskej nawsy. Foće: Andreas Kirschke

Powěšće

Berlin. Ličby sobustawow wobeju wulkeju cyrkwjow w Němskej dale a bóle spaduja. Kónc lěta 2020 přisłušeše hišće 20,2 mio. ludźi ewangelskej cyrkwi w Němskej (EKD) a 22,19 mio. romsko-katolskej cyrkwi. Kónc lěta 2019 bě jich hišće 20,7 mio. ewangelskich a 22,6 mio. katolskich křesćanow. Wobě cyrkwi zhubištej potajkim w lěće 2020 něhdže poł miliona sobustawow přez smjerc abo wustup. Z pilotoweje studije wuchadza, zo su přičiny za wustup z ewangelskeje cyrkwy předewšěm cyrkwinske dawki kaž tež politiske wuprajenja a jednanja cyrkwy.

Budyšin. We wobłuku Budyskeho pišćeloweho lěča wuhotowaše Berlinski organist Tomáš Žur srjedu, 7. julija, koncert w Budyskej Pětrskej cyrkwi. Zaklinčachu twórby Bacha, Dupréja, Hersba a Cyža, za kotraž so připoslucharjo z wutrobnym přikleskom džakowachu. Z Baćonja pochodzacy serbski hudźbnik bě zaso mnohich wopytowarjow přiwabił, mjez nimi tójšto katolskich a ewangelskich Serbow. Koncerty Tomáša Žura słušeja stajnje k najlěpje wopytowanym w kóždolětnym rjedže Budyskeho pišćeloweho lěča.

Drježdźany. Krajna synoda sakskeje cyrkwy diskutowaše na swojim nalětnim zeńdženju 10. a 11. julija w Domje cyrkwy w Drježdźanach předewšěm wo tuchwilnej praksy Božeho wotkazanja. Za čas pandemije su so we wosadach wšelake formy wuwili, mjez druhim we wobłuku digitalnych kemšow tež digitalne Bože wotkazanje. Diskusija wo móžnych formach budže cyrkej w přichodze dale zaběrać. Na njedželnišich kemšach w Křižnej cyrkwi zapokazachu nowowuzwolonych synodalnych sobustawow cyrkwinskeho wjednistwa do jich zastojnstwa.

Pomhaj Bóh
časopis ewangelskich Serbow
ISSN 0032-4132

Wudawaćelej: Serbski wosadny zwjazk, Serbski kěrchow/Wendischer Kirchhof 1, 02625 Budyšin/Bautzen; Serbske ewangelske towarstwo z.t., Privatweg 21, 02625 Budyšin/Bautzen
Zamołwita redaktorka: Trudla Malinkowa, Goethowa/Goethestraße 40, 02625 Budyšin/Bautzen (tel./fax: 03591 600711, e-mail: PomhajBoh@gmx.de)
Čiść: Lessingowa čišćernja, Kamjenc
Vertriebskennzeichen: 2 B 13145 E
Zhotowjenje a rozšěrjenje: Ludowe nakładnistwo Domowina, Tuchmacherstr. 27, 02625
Abonement a dary: Serbske ewangelske towarstwo, Kreissparkasse Bautzen
IBAN: DE03 8555 0000 1000 0831 67
BIC: SOLADES1BAT

Pomhaj Bóh spěchuje so wot Załožby za serbski lud, kotraž dóstawa lětnje přiražki z dawkowych srědkow na zakładze hospodarskich planow, wobzamknjenych wot Němskeho zwjazkowego sejma, Krajneho sejma Braniborskeje a Sakskeho krajneho sejma.
Lětny abonement plaći 8 eurow.

Njewšědny narowny pomnik Łahodźic farskeje swójby při cyrkwi w Chołmje: postawa jandžela, kiž wjele plodow njese (na foće srjedza)
Foto: Trudla Malinkowa

Rakecy. Rakečanska Pawoška šula słuša z projektom „Přesadjenje chěže kata wot Lišeje Hory do Łuha“ w šulskim lěće 2020/2021 k lawreatam krajneho programa „PEGASUS – šule pomniki adoptuja“. Za to dóstanje 500 eurow. Wužadowaceho lěta a wulkeje ličby požadarjow dla je kultusowe ministerstwo wšitkim 27 šulam, kotraž běchu kriterije programa spjelnili, premiju plaćito.

Huska. Po třoch lětach wakancy ma Hušćanska wosada noweho kantora. 38lětny Sharon Moon pochadza z Južneje Koreje, hdžež bě so jako syn fararja narodził. Wot lěta 2013 studowaše hudźbu w Němskej, mjez druhim na Ewangelskej wysokej šuli za cyrkwinsku hudźbu w Halle. Z mandželskeje, koreanskeje přeložerku a spisowacelku, bydli mjezty na Hušćanskim kantarće. 18. julija měješe přeni raz hudźbny nawod kemšow na starosci. K nadawkam noweho kantora słuša předewšěm tež džěto ze šulerjemi Hušćanskich ewangelskich šulow.

Kumwałd. Na swjedženskich kemšach 25. julija rozžohnowaše so farar Friedemann Wenzel za swoje wosadu w Kumwałdze. Z 1. awgustom nastupi wón nowe farske město w Drježdźanach Gruna-Seidnitz.

Spominamy

Před 150 lěty, 17. (nic 16. kaž w NBS steji) awgusta 1871, zemřě w Chołmje pola Niskeje farar **Jan Łahoda** na cholery. Rodzeny 1801 jako syn žiwnosćerja w tehdy hišće serbskich Tumicach pola Biskopic, wopyta wón gymnazij w Budyšinje a studowaše teologiju w Lipsku, hdžež bě aktiwny sobustaw Łužiskeho předarskeho towarstwa. Po někotrych lětych jako pomocny duchowny w Bukecach a Radšowje bě wot 1829 (nic 1827 kaž w NBS steji) farar we Wochozach a wot 1832 hač do swojeje smjerće farar w Chołmje. Wón wu-

da serbsku modlersku knihu, pisaše a přeložowaše basnje, spěwy a kěrlušy. W swojim domje wukubławaše młodych bohosłowcow, kiž so na farske město w pruskich Serbach hotowachu, w serbskej rěči. Při sudnistwje w Rózborku skutkowaše při potrebjě jako přeložowar. Wo jeho narodnym zmyslenju tež swědči, zo swojim džěćom wuraznje serbske předmjena kaž Bohusław, Lubin, Lubinka a Zera da. Njewšědny narowny pomnik Łahodźic swójby je při cyrkwi w Chołmje zdžeržany. Jedna so wo pěškowcowu postavu jandžela w rjanej, z kwětkami wušiwanej drasće, kiž wjesele wukročuju a so přecelnje posměwajo poľny taler plodow njese. T.M.

Přeprošujemy

- 01.08.** 9. njedžela po Swjatej Trojicy
10.15 kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michałskej cyrkwi (sup. Rummel)
- 12.00** nutrnosć w serbskim rozhlósu (sup. Rummel)
- 15.08.** 11. njedžela po Swjatej Trojicy
serbsko-nimska namša we Zlem Komorowje (f. Schwartz, G. Pawliš)
- 12.00** nutrnosć w serbskim rozhlósu (sup. n. w. Malink)
- 19.08.** štwórtk
18:30 Bjesada na farje w Bukecach
- 22.08.** 12. njedžela po Swjatej Trojicy
10.00 zapokazanje fararki Köhleroweje jako zamołwiteje za serbske cyrkwinske džěto w Delnjeje Łužicy
- 29.08.** 13. njedžela po Swjatej Trojicy
12:00 nutrnosć w serbskim rozhlósu (sup. Rummel)
- 05.09.** 14. njedžela po Swjatej Trojicy
10.15 kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michałskej cyrkwi (sup. n. w. Malink)